УДК 37. 013 М28

ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

С. З. Манів,
магістр, старший викладач, Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького

У статті досліджуються аспекти наявності і проблеми розвитку та використання інтелектуального потенціалу регіону. Причини виникнення проблеми та основні шляхи їх подолання. Подаються рекомендації з підвищення можливостей ефективного використання досягнень науково-технічного прогресу.

In the article, the aspects of presence and problems of development and use of intellectual potential of the region are investigated. The reasons of problem appear and principal ways out. The recommendations of rising means of effective using the achievements of scientific-and-technical progress are given.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Рушійною силою розвитку будь-якої галузі національного господарства країни є випереджуючий розвиток інтелектуального потенціалу. В нинішній ситуації економічний розвиток країни вимагає прискорення його темпів з метою ліквідації відставання від високорозвинутих країн Європи і світової економіки та підвищення життєвого рівня усіх прошарків населення.

В стратегії БЮТ "Український прорив: до справедливої та конкурентоспроможної країни" вперше запропоновано принципово новий підхід до визначення цілей і розробки державного механізму управління з активним залученням інноваційних структур громадського суспільства і соціально-активних громадян. Тут важлива роль відводиться інтелектуальному прориву, розвитку системи захисту інтелектуальної власності.

Як показує світова практика, інтелектуально багате суспільство є гармонією високого рівня життя народу і процвітання держави навіть при недостатній кількості енергоресурсів, корисних копалин та інших складових природи (наприклад, Японія, Південна Корея і інші країни).

Нині в період інноваційного прогресу інтелектоємність управлінських рішень і творчої активності людини стрімко зростає в усіх сферах її діяльності.

Перед країною поставлена складна і досить важка проблема досягнення високого рівня розвитку держави і демократичного суспільства постіндустріального та інформаційно-інтелектуального типу, конкурентноспроможного в умовах нової інтелектуальної ери XXI століття. Цю проблему повинні вирі-шити висококваліфіковані кадри в усіх сферах національної економіки, зокрема на регіональному рівні, враховуючи специфіку кожного регіону. При визначенні потреб як державного, так і регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих спеціалістів мають максимально враховуватися пропозиції місцевих органів виконавчої влади, роботодавців, управлінь освіти і науки обласних та місцевих державних адміністрацій, регіональних служб зайнятості.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Організаційні, фінансово-економічні та соціальні проблеми реалізації інтелектуального потенціалу як в цілому країни, так і регіонів на сучасному постіндустріальному етапі економічного розвитку мають винятково важливе значення, так як наукові кадри і висококваліфіковані спеціалісти вирішуватимуть майбутній розвиток і долю України. В цьому напрямі є ряд публікацій вчених щодо ефективного функціонування соціально-економічного комплексу кожного регіону у тісній організаційній взаємодії з іншими регіонами. Так вчений Паламарчук М. вважає, що конкретним завданням регіональних досліджень є " ... опрацювання наукових основ вирішення важливих проблем соціально-економічного розвитку регіонів ". Сюди він вкладає: вивчення і раціональне використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів; комплексний соціальний та економічний розвиток територій; створення наукових інформаційних систем для загальнодержавних та регіональних потреб; розробку програм і прогнозів соціально-культурного розвитку районів, міст тощо.

Над проблемою ефективного використання інтелектуального потенціалу як людського капіталу працювало і працюють багато вчених, зокрема І.І. Лукінов, В.В. Архіпов, С.В. Мочерний, О.Б. Буткін-Сіверський, М.І. Долішній, С.М. Злупко, С. Вовканич, Я.С. Витвицький, В.М. Данюк, В.К. Євдокименко, В.І. Куценко, В.П. Петренко, У.Я. Садова, Л.К. Семів, М.П. Поплавський та багато ін. Однак проблеми сучасного розвитку суспільства, які базуються на наукоємній основі, є і залишаються актуальними. Їх вирішення в майбутньому можливе тільки розвиваючи і використовуючи інтелектуальний потенціал людини.

Відомий вчений України доктор біологічних наук, професор Валентин Яблонський у статті "Непрофесійний підхід — як шило" висловив свою думку так: "Незалежно від того, буде українська освіта "болонською" чи ні, вона виконуватиме свою місію лише тоді, коли основою її стратегії буде національна ідея, коли вона буде кузнею національної еліти".

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Формування і реалізація регіональної економічної політики грунтується на чітко визначеній системі цілей як загального, так і специфічного характеру. Система економічних і соціальних цілей повинна враховувати інтереси усіх верств населення, трудових колективів, підприємств, а також інтереси суб'єктів, зацікавлених у їх здійсненні на усіх рівнях управління народним господарством [1, 117].

До основних організаційних, фінансово-економічних та соціальних завдань з вирішення проблеми створення і використання інтелекту-

ального потенціалу доцільно віднести такі:

1. Підготовку наукових висококваліфікованих кадрів здійснювати відповідно до напрямів і потреб як регіону, так і держави.;

2. На основі досягнень науки і техніки, економічного і соціального розвитку регіону раціонально і ефективно використовувати наявні регіональні ресурсні можливості з метою їх оптимального залучення в виробництво для випуску і реалізації конкурентоспроможної продукції.

3. Вирішення комплексних регіональних міжгалузевих науково-технічних проблем, які обумовлені розвитком і господарськими потребами території регіону.

4. Інтелектуальне забезпечення регіону через створення і реалізацію наукових знань, їх передачу і поширення, використання у всіх сферах діяльності, підготовку спеціалістів і молодих науковців, участь їх у суспільному і політичному житті.

5. Вишукати можливість і джерела фінансового забезпечення для впровадження організаційних і соціально-економічних заходів через інноваційні процеси у виробничій і невиробничій сферах, у всіх фазах суспільного розвитку.

6. Створення ефективної системи територіального управління науково-технічною і інноваційною діяльністю.

На основі стратегії економічного прориву в країні необхідно запровадити такий господарський механізм, який би був здатний генерувати високу інноваційну активність, розвиток науки, освіти, турботу про здоров'я і працю населення, створення і ефективне використання можливостей інформаційного середовища, сприяти розкриттю здібностей кожної людини, забезпечувати високу якість життя [2].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розвиток того чи іншого суспільства висуває на перший план мету неухильного піднесення матеріального, культурного і духовного рівня життя народу. Шлях досягнення цієї мети в динамічному і пропорційному розвитку виробничої сфери, підвищенні її ефективності, прискоренні науково-технічного та організаційного прогресу, підвищенні якості праці в усіх ланках національного господарства.

Одним із основних факторів організаційно-економічного прогресу є постійне динамічне зростання продуктивності праці, яка в значній мірі пов'язана з ростом інтелектуального потенціалу. В свою чергу прискорення темпів росту продуктивності праці базується на впровадженні в виробництво ряду складних заходів з розвитку і розширення матеріально-технічної бази, втілення досягнень науки і техніки в виробництво. Цьому має сприяти підвищення кваліфікаційного і культурно-технічного рівня працівників, покращення організаційних форм і методів виробництва, системи управління та посилення матеріальних і моральних стимулів.

Високий рівень інтелектуального потенціалу забезпечує об'єднання і взаємодію різноманітних факторів, зокрема технічних, організаційних та соціальних, що сприяє гармонійному розвитку національної економіки і всього суспільства.

Впровадження високопродуктивної техніки, новітніх засобів праці і прогресивних сучасних технологій закономірно вимагає більш удосконаленої організації виробництва, остільки нова техніка може дати оптимальний економічний ефект тільки при відповідному організаційному рівні діяльності підприємства, яка може бути здійснена при наявності високого інтелектуального потенціалу. Тому в сучасних умовах ведення багатогалузевого господарства вимагає удосконалення організації виробництва, системи управління та відповідної мотивації і оплати праці.

Набутий практичний досвід засвідчує, що найбільш динамічними галузями економіки є ті, які пов'язані з інтенсивною діяльністю у сфері знань та інтелектуальної власності. Це ще раз доводить, що в майбутньому необхідно збільшувати обсяги і види інвестицій з метою створення підгрунтя розвитку національної економіки та підвищенню актуальності інтелектуальної власності.

В нинішніх ринкових умовах господарювання інтелектуальна власність набуває глобального значення через підвищення її актуальності для таких ключових і основоположних напрямів державної політики, як забезпечення населення продовольчими товарами, охорона здоров'я скорочення безробіття і забезпечення працездатного населення продуктивною працею, торгівля на внутрішньому і зовнішньому ринках, культура і духовність, навколишнє середовище, фінансово-інвестиційне забезпечення, інноваційні перетворення.

Провідну роль у здійсненні державної національної політики мають відіграти регіони, оптимальне використання їх наявного економічного і природно-ресурсного потенціалу. Тут слід враховувати особливості кожного регіону, необхідність вирівнювання рівнів їх соціально-економічного розвитку, забезпечення для всіх регіонів однакових умов розвитку, дотримання закономірності й стабільності у розподілі владних повноважень між центром і регіонами [3, 13].

Серед стратегічних пріоритетів розвитку економіки регіонів головним є інноваційний шлях. Це визначає необхідність розробки інноваційної моделі розвитку економіки. Зробити цей процес більш інтенсивним можливо тільки за допомогою такого резерву як інтелектуальна власність, в тому числі промислова. В нинішніх умовах негативним чинником для широкого використання вітчизняних інтелектуальних досягнень є низький розвиток такого важливого напряму як економіка інтелектуальної власності. Недостатня наявна база для визначення вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності не дає достовірної оцінки новацій та масштабу їхнього впливу на процеси створення соціальної орієнтації ринкової економіки.

Забезпечення ефективного розв'язання регіональних проблем, більш активного впливу на науково-технічний розвиток області вимагає створення ефективної системи територіального управління науково-технічною діяльністю. Як відомо, кожен регіон має свої особливості і до вирішення проблем його інтелектуального збагачення повинен бути і окремий підхід, враховуючи специфіку розвитку та об'єктивну реальність, яка склалася в регіоні.

На сьогодні, на жаль, такої координуючої системи в більшості регіонів України немає. Такий організаційно — координуючий орган доцільно було б створити при місцевій Раді народних депутатів як територіальний центр інтелектуального розвитку та наукового обслуговування. Цьому органу необхідно надати достатні права для здійснення організаційної та координаційної діяльності з розв'язання науковими установами пріоритетних проблем розвитку регіону і прискорення науково-технічного прогресу, тісно взаємодіючи з місцевими органами влади.

Для реалізації науково-технічного та наявного кадрового інтелектуального потенціалу найбільш доцільно такий структурний підрозділ створити при управлінні економіки облдержадміністрації. Він мав би координувати діяльність установ галузей науки і наукового обслуговування, організовувати розробку і реалізацію комплексних територіальних програм економічного і соціально-культурного розвитку регіону.

Цей орган повинен тісно співпрацювати з науковим центром НАН України, який згідно з Положенням проводить координаційну і організаторську роботу по вирішенню важливих міжгалузевих регіональних науково-технічних проблем; обласними відділеннями Державного інноваційного фонду, науково-дослідними установами і вищими навчальними закладами регі-

Таблиця 1. Чисельність працівників наукових організацій за категоріями персоналу та науковим ступенем [5]

№ п/п	Назва категорії персоналу	Роки		
		2000	2005	2006
1.	Працівники основної діяльності	1090	1157	1131
	з них:			
	– дослідно- технічні працівники	589	552	516
	– допоміжний персонал	139	134	128
	– інші	166	259	213
2.	Фахівці, які виконують наукові та науково-технічні роботи			
	Всього	785	764	790
	з них			
	– докторів наук	16	3	4
	– кандидатів наук	104	61	65

онів, виробничими організаціями, громадськими академіями і організаціями, які працюють і здійснюють визначну регіональну науково-технічну політику на рівні обласної Ради народних депутатів.

Розглянемо деякі проблеми, пов'язаны з реалізацією соціально-економічного та інтелектуального потенціалу на прикладі Івано-Франківської області.

Науково-технічний регіональний потенціал області в 2006 році становив 21 організацію науково-дослідних інститутів, відділень інститутів і організацій дослідно-експериментальної бази, 9 — вищих навчальних закладів, в тому числі 6 — недержавних ВНЗ, 8 — проектно-технологічних і конструкторських інститутів, відділень і підрозділів різних міністерств і відомств, Центр науково-технічної та економічної інформації. Крім вищеназваних наукових організацій, сьогодні формується мережа нових організаційних підрозділів — малих підприємств, товариств з обмеженою відповідальністю, кооперативів — організацій "малого бізнесу". Обсяг виконуваної ними наукової роботи складає понад 36 млн грн. за 2006 рік [4].

У регіоні працює значна кількість докторів наук, кандидатів наук та фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи (табл. № 1).

Як видно з таблиці, за останні шість років чисельність науково-технічних працівників зростала дуже повільно, а по окремих категоріях навіть зменшилась. Це безперечно негативно впливає як на розробку так і впровадження в національне господарство найновіших досягнень науки і техніки. Розвиток інтелектуального потенціалу та інноваційного впровадження гальмується в першу чергу недостатністю фінансових ресурсів на ці цілі. Якщо в 1991 р. обсяг фінансування наукових та науково-технічних робіт в області становив 28.6 млн крб., то в 2006 р. — 35.9 млн грн. Коли проіндексувати вартість карбованця до гривн то виявиться, що фінансування на наукову діяльність скоротилось більше як у п'ять разів. Аналіз джерел фінансування показує, що основні кошти, які спрямовані на наукові та науково-технічні роботи — це кошти підприємств замовників, — 22.5 млн грн.. Державні кошти складають всього 9.2 млн грн., що становить 25% від загальної суми.

Показники витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт свідчать на недостатність коштів, які спрямовуються на переоснащення матеріально-технічної бази, на оновлення нової техніки і устаткування для проведення науково-дослідних робіт. Із суми 35.9 млн грн. оплата праці становить 18.5 млн грн. — більше 50%, а капіталовкладення на переоснащення і устаткування 4.23 млн грн., або 11.8%. До обсягу капіталовкладень, що виділяються на ці цілі Україні, питома вага в її структурі становить лише 0.21% (в 2006 р. Україна на ці цілі передбачила 2033 млн грн.). Наявна середньорічна вартість основних засобів на науково-технічну діяльність в Україні становить 9079.4 млн грн., в області 34.4 млн грн., або 0.37% в загальній структурі [5].

Значно нижчий середній рівень загальної площі власних приміщень наукових організацій. З розрахунку на одного працюючого середньооблікової чисельності штатних працівників по Україні в 2006 р. загальна площа становила 55 м^2, відповідно в області — 37.4 м^2.

У 2006 році в області проведена певна робота зі створення та використання об'єктів інтелектуальної власності. Зокрема, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій. Цю роботу проводили 34 підприємства — юридичні особи, частка яких склала 41% до загальної кількості.

Загальна чисельність винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій у головних організаціях та структурних підрозділах, що знаходяться на території Івано-Франківської області, становила 1157 осіб проти 938 у 2005 році і 816 у 2000 році.

В розрахунку на одне підприємство, яке займалось винахідництвом і раціоналізацією у 2006 році, в середньому припадало 25 новаторів (у 2005р. — 20).

За чисельністю творців Івано-Франківщина посідає друге місце серед областей Західного регіону та 10 місце серед регіонів України.

Підприємствами та організаціями області в 2006р. до Державного департаменту інтелектуальної власності та патентних відомств іноземних держав подано 212 заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки (об'єкти промислової власності — ОПВ) і отримано 177 охоронних документів України та іноземних держав [6].

Державним департаментом інтелектуальної власності України за 2006 р. видано 163 патенти, в тому числі 95 патентів (58%) на корисні моделі (табл. 2).

За даними статистики, найбільше використання винаходів простежується у промисловості (39%), установах освіти (35%), в організаціях, що виконували дослідження і розробки (22%).

Проте в більшості підприємств і організацій рівень винахідницької і

Таблиця 2. Кількість поданих заявок та отриманих охоронних документів у Державному департаменті інтелектуальної власності України

	2000 р.	2005 р.	2006 р.
Подано заявок на видачу охоронних документів на:			
— винаходи	100	53	59
— корисні моделі	3	70	97
— промислові зразки	23	25	53
Отримано охоронних документів на:			
— винаходи	54	42	36
— корисні моделі	4	63	95
— промислові зразки	35	23	32

раціоналізаторської робіт незначний.

Безперечно, і обсяг фактично виконаних наукових та науково-технічних робіт відповідає наявним фінансовим ресурсам і матеріально-технічній базі.

Перспективою розвитку господарства Івано-Франківської області є прийняті сесією обласної Ради в 2007 р. програми комплексного розвитку області на 2007—2011 роки та стратегічної програми до 2015 року. В цих програмах визначені пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку, які базуються на посиленні розвитку інтелектуального потенціалу в різноманітних галузях господарювання.

Реалізація прийнятих програм сприятиме розвитку регіону та формуванню ефективних взаємовідносин у системі "освіта — наука — виробництво — бізнес".

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи наведені результати окремих досліджень ролі інноваційного та інтелектуального потенціалу в розвитку національної економіки як України, так і регіонів, можна зробити наступні висновки.

1. Діюча структура державного управління науково-технічною та інноваційною діяльністю, яка в останні роки зазнала деяких реформувань, не в повній мірі забезпечує реалізацію державної науково-технічної та інноваційної політики. Не налагоджено чіткої координації взаємодії науки з виробництвом, ефективного використання вітчизняних науково-технічних здобутків, орієнтування наукової діяльності на потреби економіки.

2. Зміцнення авторитету працівників будь-якого виробничого підрозділу відбувається в процесі їх конкретної діяльності, особистої участі у вирішенні складних проблем. Це досягається за рахунок творчої та інтелектуальної праці, професійного зростання, розвитку власних здібностей, самореалізації, що дає змогу ефективно впроваджувати інновації, досягнення науково-технічного прогресу, зміцнювати авторитет свого виробництва.

3. В організації системи управління виробництвом важливою складовою є навчання і підготовка власних кадрів з виробничого середовища, поступове їх просування службовими щаблями. В виключних випадках залучати спеціалістів зі сторони. Такий підхід створюватиме мотивацію впевненості зростання ролі кадрів за рахунок внутрішньовиробничої діяльності.

4. В нинішніх умовах особливість освітньої політики полягає в тому, що вона органічно поєднує в собі політичні, соціальні, економічні і власне освітні аспекти. Основні напрями їх розвитку мають враховувати потреби національного господарства країни і закономірності розвитку духовного життя суспільства. Освіта в Україні має послідовно перетворюватися на найважливішу цінність, що вимагає зміни підходів і принципів здійснення державної політики у цій сфері та механізм фінансування.

5. Для посилення фінансових можливостей доцільно спрямувати економічну політику на об'єднання фінансового, промислового та інтелектуального капіталу для створення передумов оздоровлення економіки підприємств, впровадження нових науково містких технологій.

Література:

1. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З.. Регіональна економіка. Навч. посіб. Л.: Магнолія 2006.— 2007. — 561 с.

2. Патон Б.Є. Роль національної академії в науково-технічному розвитку України та її регіонів. Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми. (Збірник наукових праць). Л., 1998.

3. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі XX — XXI століть. Нові пріоритети". К.: Наукова думка, 2006.

4. Статистичний збірник: Івано-Франківщина, Україн, Світ. м.Івано-Франківськ. — 2007.

5. Статистичний збірник України за 2007р. Розділ "Наукова діяльність".

6. Статистичний збірник. Головне управління статистики Івано-Франківської області. Івано-Франківськ, 2007.

КОНФЕРЕНЦІЇ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
РАДА ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ УААН»

Міжнародна наукова конференція

«МАКРОЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ»

23—24 жовтня 2008 року, м. Київ.

Мета конференції: обмін науковою інформацією та узагальнення результатів наукових досліджень з теоретичних, методологічних, нормативно-методичних проблем регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні.

Тематичні напрями роботи конференції:

1. Теоретико-методологічні основи дослідження структури інвестицій в секторах національної економіки.
2. Теоретико-методологічні засади державної інноваційної політики.
3. Регулювання розвитку інноваційного потенціалу в економіці.
4. Склад і рівень обмежень інвестиційного розвитку в сучасному середовищі.
5. Формування та реалізація інноваційно-інноваційного потенціалу у високотехнологічних галузях промисловості.
6. Регіональна стратегія інноваційного розвитку України.
7. Інноваційно-інноваційний розвиток у вимірах безпеки.

Робочі мови конференції: українська, російська, англійська

Адреса оргкомітету:
01032, м. Київ, бульвар Т. Шевченка, 60,
РВПС України НАН України, відділ інвестиційної політики та розвитку місцевого самоврядування.
Тел. для довідок/ факс: (044) 486 91 23
E-mail: Daciy@rvps.kiev.ua
Відповідальний: Драган Іван Олександрович.